

Naród z popiołów

Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

Sławomir Kaprański

Naród z popiołów

Pamięć zagłady
a tożsamość Romów

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2012

Recenzja:

prof. dr hab. *Hieronim Kubiak*

Redaktor prowadząca:

Anna Raciborska

Redakcja i korekta:

Dorota Kassjanowicz wraz z zespołem

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

Copyright

© 2012 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

© 2012 by Sławomir Kaprański

ISBN 978-83-7383-457-6

**Publikacja dotowana przez
Szkołę Wyższą Psychologii Społecznej**

ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego,
nr 1089/B/H03/2008/34 na realizację projektu badawczego
nr NN 116 108934 pod tytułem

„Rola doświadczenia zagłady w procesie budowania współczesnych tożsamości
Romów w Europie Wschodniej”

oraz ze środków na badania statutowe SWPS

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Krakowskie Przedmieście 62, 00-322 Warszawa
tel./fax 22 826 59 21, 22 828 95 63, 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 105, 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)

Druk i oprawa: Drukarnia Read Me, Łódź

Spis treści

Wstęp	7
 <i>Rozdział 1</i>	
Tożsamość, pamięć, trauma. Kontekst teoretyczny badań nad pamięcią zbiorową i tożsamością Romów	21
1.1. Tożsamość	22
1.1.1. Substancjalizm	24
1.1.2. Relacjonizm	33
1.1.3. Procesualizm	39
1.2. Pamięć zbiorowa/społeczna	49
1.3. Trauma i doświadczenie zagłady	60
 <i>Rozdział 2</i>	
Zagadka romskiej tożsamości	77
2.1. Romowie czy Cyganie? Zróznicowania romskich tożsamości a perspektywy panromskiego etnonimu	78
2.2. Perspektywa substancjalna: tożsamość jako reprodukcja wzoru kulturowego	84
2.3. Perspektywa relacyjna: tożsamość jako stosunek społeczny	98
2.4. Perspektywa procesualna: tożsamość jako synteza przeszłości, teraźniejszości i przyszłości grupy	114
2.5. Perspektywa postmodernistyczna: dekompozycja tożsamości	119
 <i>Rozdział 3</i>	
Zagłada Romów w czasie II wojny światowej	136
3.1. Geneza zagłady	140
3.2. Obozy koncentracyjne w Niemczech, Austrii i Protektoracie Czech i Moraw	148
3.3. Deportacje i zagłada Romów w obozach śmierci	152
3.4. Sytuacja Romów na terenach okupowanych	162
3.5. Romowie w państwach sprzymierzonych z III Rzeszą	171
3.6. Zagłada Romów i problem ludobójstwa	179

Rozdział 4

Historia i pamięć	194
4.1. Między historią, mitem a zapomnieniem	194
4.2. „Lud bez historii” czy lud z historii wykluczony?	208
4.3. Od historii do pamięci społecznej	213
4.3.1. Marginalizacja romskiej pamięci	214
4.3.2. Pamięć w tradycyjnych kulturach romskich	220
4.3.3. Pamięć i trauma	225
4.3.4. Michael Stewart: koncepcja „pamięci wbudowanej w stosunki społeczne”	232
4.3.5. Lech Mróz i koncepcja „niepamięci, która nie jest zapomnianiem”	241
4.4. Pamięć traumatyczna i budowa tożsamości	245

Rozdział 5

Historia a tożsamość Romów

jako projekt polityczny	250
5.1. Sytuacja Romów po II wojnie światowej	251
5.2. Pamięć zagłady i romski ruch polityczny	262
5.3. Romska idea narodowa	276
5.4. Wynalezione tradycje romskiego nacjonalizmu	293
5.5. Doświadczenie zagłady jako retoryczny dyskurs romskiej tradycji	303

Rozdział 6

Pamięć zagłady w działaniu:

rytuały upamiętniające i „pośrednicy pamięci”	318
6.1. Rola symboli i rytuałów w budowaniu pamięci i tożsamości	318
6.2. „Tabor Pamięci Romów”: konstruowanie tożsamości poprzez zrytualizowane praktyki upamiętniające	331
6.3. Auschwitz-Birkenau jako miejsce romskiej pamięci	341
6.4. Pamięć zagłady w oczach działaczy romskich średniego szczebla	364
6.5. Romskie narracje tożsamościowe	379
6.6. Doświadczenie zagłady a tożsamość Romów	398

Zakończenie	404
Post scriptum	415

Bibliografia	417
-------------------------------	-----

Indeks osobowy	442
---------------------------------	-----

Indeks rzeczowy	452
----------------------------------	-----

Abstract	466
---------------------------	-----